

GESTIONAREA RISCURILOR ȘI AMENINȚĂRILOR LA MAREA NEAGRĂ: SCENARII PENTRU VIITOR ȘI IMPLICAREA ROMÂNIEI

Locotenent drd. Simona-Daniela BORDEA

Comandamentul Logistic Întrunit
10.55535/GMR.2023.4.5

Având în vedere plasticitatea mediului geopolitic actual și preocuparea tot mai vizibilă a NATO și a UE legată de securitatea în regiunea Mării Negre în contextul conflictului ruso-ucrainean, articolul de față adoptă o abordare multidimensională pentru a evalua riscurile și amenințările regionale. Lucrarea debutează cu furnizarea unei prezentări cuprinzătoare a situației actuale de securitate, îndreptându-și atenția asupra provocărilor diverse care includ atât amenințări convenționale, cât și amenințări hibride. Având la bază o gamă variată de surse academice, documente de politică și analize de securitate și apelând la o abordare empirică de cercetare calitativă, acest studiu examinează factorii care contribuie la instabilitatea regională, cum ar fi disputele teritoriale, consolidarea militară și amenințările hibride.

Un punct esențial al acestui articol îl constituie rolul României în abordarea riscurilor și amenințărilor identificate. Analiza investighează poziția României ca stat membru al NATO și al UE și contribuțiile sale la inițiativele de securitate regionale. În plus, aceasta evidențiază importanța cooperării și coordonării interinstituționale pentru consolidarea rezilienței României în fața provocărilor complexe de securitate. În ansamblu, acest articol nu oferă doar o analiză cuprinzătoare a peisajului de securitate în regiunea Mării Negre, ci furnizează și înțelegeri valoroase privind căile potențiale pe care dezvoltările viitoare le-ar putea urma.

Cuvinte-cheie: securitatea Mării Negre, evaluarea riscurilor, analiza amenințărilor, cooperare regională, securitate viitoare.

INTRODUCERE

Într-o lucrare a sa, generalul prusac și gânditorul militar Carl von Clausewitz a afirmat că „*primul, supremul și cel mai amplu act de judecată pe care omul de stat și comandantul trebuie să îl facă este să stabilească [...] tipul de război în care se imbarcă*” (Clausewitz, 1984, p. 88). Acest act de judecată reprezintă, de fapt, principiul fundamental al planificării apărării. Cu toate acestea, există o lipsă de dovezi empirice disponibile, mai cu seamă atunci când ne confruntăm cu un fenomen cu mai multe fațete, precum războiul hibrid. Același Clausewitz este de părere că, „*luând în considerare nenumăratele dimensiuni ale strategiei, inclusiv pe cele care implică adversari, prognoza viitoarelor evoluții strategice rămâne inevitabil un exercițiu teoretic*” (Gray, 2016, p. 61).

În consecință, procesul de planificare a apărării trebuie să fie ghidat de o combinație de imaginație plauzibilă din punct de vedere strategic, care este modelată de teoria strategică, rămânând, în același timp, ferm întemeiată pe lecțiile istorice și pe realitățile tangibile ale lumii fizice.

Ironia face ca această judecată clausewitziană să aibă aceeași însemnătate și pentru agresori. Un agresor ar fi înclinat să ia măsuri numai dacă ar avea asigurarea că poate exercita un anumit nivel de influență asupra naturii războiului. Această asigurare depinde de convingerea că strategia sa va avea succes în modelarea caracterului oricărui conflict viitor și a cursului operațiilor militare (Wylie, 1989, pp. 76-77). Acest aspect are, de asemenea, o importanță capitală pentru planificatorii apărării, deoarece evaluează scenarii potențiale: Are adversarul ipotetic capacitatea de a controla în mod eficient situația folosind metode și resurse specifice? Și, ca urmare, care sunt implicațiile pentru strategiile de apărare? O variantă pe care o propunem pentru a afla răspunsul la aceste întrebări, care reprezintă, de altfel, și scopul articolului de față, este explorarea domeniului „*inimaginabilului*” într-o manieră cât mai obiectivă și rațională, luând în calcul ceea ce cunoaștem deja, prin schițarea unor scenarii asupra viitorului securității regiunii estice a NATO, cu accent pe regiunea Mării Negre.

DE CE SCENARIII? MOTIVAȚIE ȘI CONCEPTUALIZARE

Explicația o putem formula în felul următor: scenariile reprezintă unica metodă de gestionare a incertitudinii în privința evoluției viitoare. Imposibilitatea de a anticipa cu precizie progresul tehnologic și implicațiile acestuia, schimbările în dinamica socială și dezvoltările politice au dus, în trecut, la numeroase prognoze incorecte, care au devenit renumite.

De exemplu, în anul 1899, cititorii publicației americane „*Literary Digest*” au fost asigurați că automobilul, denumit „*trăsură fără cai obișnuită*”, reprezintă un lux la îndemâna doar a celor bogați și că, „*fără îndoială, nu va deveni niciodată la fel de comună precum bicicleta*”. David Starr Jordan, președintele fondator al Universității Stanford din SUA, a scris, în 1913, cu referire la Primul Război Mondial următoarele: „*Ce putem spune despre Marele Război din Europa (...)? Putem spune că nu se va întâmpla niciodată. (...) Bancherii nu vor putea găsi finanțarea necesară pentru un astfel de conflict; industria europeană nu îl va susține, iar liderii de stat nu vor avea mijloacele necesare pentru a-l declanșa*”. În ceea ce o privește pe Margaret Thatcher, se spune că, în 1969, aceasta a afirmat: „*Vor trece ani până când o femeie va deveni prim-ministru, dar nu în timpul vieții mele*”. Zece ani mai târziu, ea a devenit prim-ministru (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2014, p. 9). Evident, toate cele enumerate au cunoscut, în timp, contrariul.

Întâmplările nefaste pentru pacea și stabilitatea spațiului euroatlantic petrecute în ultimii zece ani au fost neașteptate pentru marea majoritate a observatorilor scenei internaționale și au demonstrat importanța de a fi pregătiți să ne imaginăm scenarii care par de neconceput. Evoluția conflictului dintre Federația Rusă și Ucraina a reconfirmat faptul că trebuie să rămânem vigilenți și să înțelegem că, în viitor, s-ar putea întâmpla lucruri mai neașteptate decât ne-am obișnuit.

Cum nu există o definiție oficială și acceptată de comun acord de literatura de specialitate, am considerat relevant pentru studiul nostru un articol colaborativ publicat în 2003 cu privire la tipologia scenariilor (van Notten, Rotmans, van Asselt, Rothman, 2003, p. 424). Autorii au examinat aproximativ 70 de scenarii din domenii diverse, precum management, economie, științe politice și științe ale mediului, având la bază premisa că, în urma analizei studiilor de caz, vor identifica și sintetiza trăsăturile predominante ale proceselor de elaborare a scenariilor. Mai mult, aceste caracteristici, atunci când sunt combinate, constituie fundația tipologiei scenariilor. Potrivit analiștilor, „*scenariile sunt descrieri ale viitorului posibil care reflectă perspective diferite asupra trecutului, prezentului și viitorului*” (Ib.).

Proiectarea scenariilor alternative este o metodă bazată pe principiul dezvoltării unor tipuri de viitor potențial, având ca bază factori prestabiliți. Tehnica scenariilor

alternative, cunoscută și sub numele de *scenarii multiple*, este un procedeu sistematic folosit pentru a crea mai multe explicații posibile privind direcția de dezvoltare a unei situații. Acest lucru este deosebit de util atunci când există niveluri semnificative de incertitudine și o gamă variată de factori esențiali care trebuie luați în considerare. Această tehnică implică selectarea factorilor cu cel mai mare grad de impact asupra problematicii analizate, care, prin intersectarea lor, formează o matrice cu patru cadrane (Surdu, 2022, p. 115).

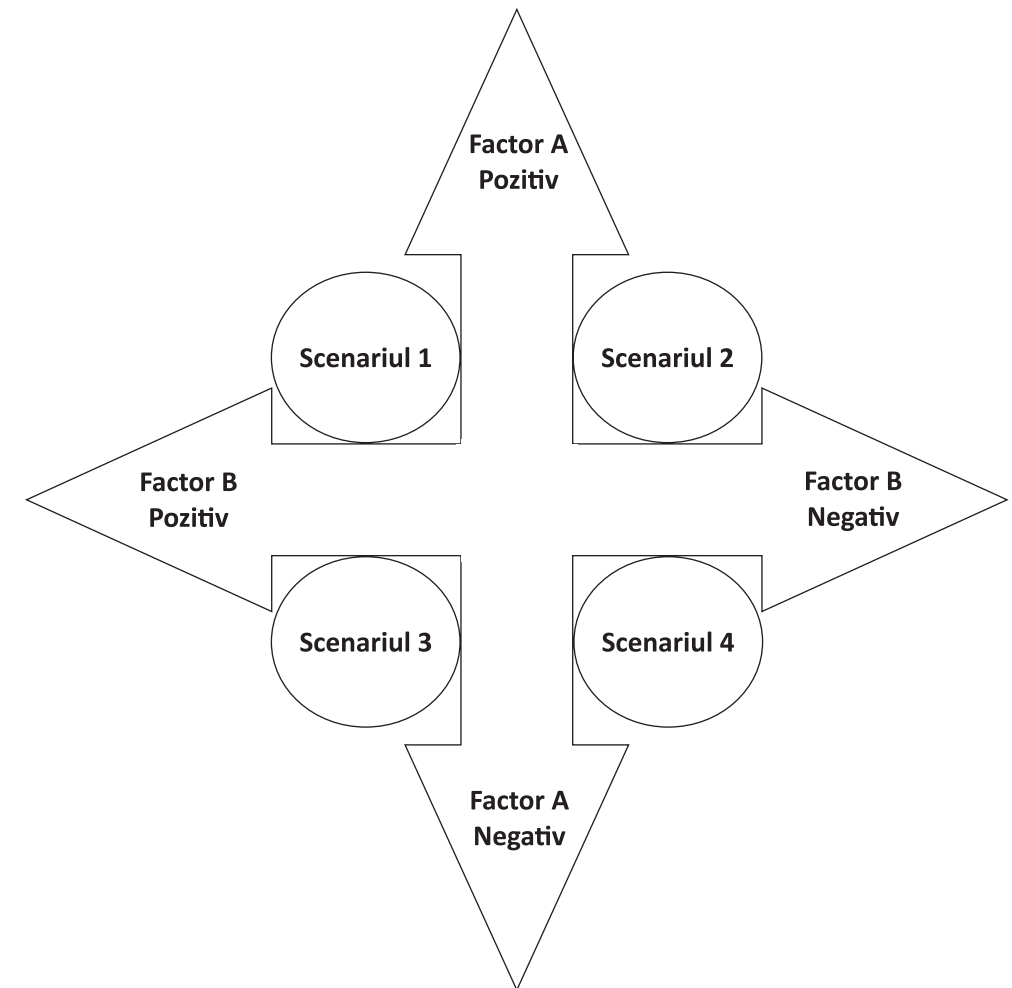


Figura 1: Matricea scenariilor alternative (Surdu, p. 116)

Scenariile alternative au demonstrat succesul lor în diverse domenii, fie ca instrument de analiză independent, fie ca parte a unei metodologii mai ample, care integrează tehnici complementare (Kuosa, 2014, p. 45). Acest succes a fost

atribuit respectării unor principii fundamentale: explorarea multiplelor variante de viitor posibil, menținerea coerenței în cadrul scenariilor, fundamentarea lor pe date riguroase și construirea lor într-o manieră convingătoare (Global Centre for Public Service Excellence, 2014, p. 25).

Se consideră că scenariile alternative își dovedesc eficacitatea prin furnizarea de informații și orientare în cadrul procesului de luare a deciziilor, planificare și selecția acțiunilor (Surdu, p. 118).

Concret, procesul de dezvoltare a scenariilor alternative se conturează urmând un set de pași:

- a. identificarea unui grup de factori critici;
- b. definirea intervalului de variabilitate pentru fiecare factor;
- c. gruparea factorilor în matrici 2x2, creând, astfel, posibile combinații;
- d. elaborarea narațiunilor sau povestirilor pentru fiecare cadran al matricii;
- e. selecția narațiunilor care sunt considerate relevante și semnificative;
- f. detalierea și rafinarea listei de indicatori care vor descrie evoluțiile anticipate în fiecare scenariu (Black Sea Region Strategic Foresight, 2017).

Prin urmare, elaborarea scenariilor propuse în această lucrare cunoaște trei etape, și anume: *orientarea*, *elaborarea* și *afirmarea*. Orientarea presupune definirea problematicii, analiza situației actuale și surprinderea celor mai relevanți factori care descriu evoluția evenimentelor din flancul estic al Alianței, mai precis regiunea Mării Negre. În etapa de elaborare se vor selecta doi factori esențiali pentru traiectoria scenariilor propuse, urmând ca, în ultima etapă, cea de afirmare, să selectăm scenariul care este cel mai probabil să se întâmple în orizontul de timp stabilit.

ORIENTAREA

Considerăm esențial ca, pentru a contura o imagine cât mai clară și coerentă a situației de fapt și a ne apropia de tema dezbătută de prezentul articol, să facem o scurtă incursiune în evoluția evenimentelor cu privire la situația consolidării flancului estic al Alianței din 2014 până în prezent, cu focus ulterior pe regiunea Mării Negre.

Evoluția consolidării Flancului estic al Alianței

Anul 2014 a însemnat o conștientizare la nivelul NATO și la cel al tuturor actorilor internaționali că fiecare stat are nevoie, în primul rând, de o siguranță că poate să își apere teritoriul prin mijloace proprii, iar mai apoi, că statele sunt capabile să susțină eforturile NATO în măsura în care îndeplinesc statutul de membre ale Alianței.

„*Trigger-ul*” acestui fapt a fost atitudinea de expansiune agresivă a Rusiei care, folosind mijloace hibride, a întărit prezența sa militară în regiunea estică a Alianței prin anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea, în februarie 2014. Pentru regiunea afectată și pentru statele aflate în imediata vecinătate, dar și pentru comunitatea transatlantică, în ansamblul ei, comportamentul Federației Ruse reprezenta un model de amenințare confirmată la adresa securității. Printre instrumentele hibride utilizate de Rusia putem identifica utilizarea coercitivă a tacticilor politice, economice, energetice, informaționale etc. Pentru o imagine exhaustivă cu privire la comportamentul hibrid al Rusiei, considerăm relevant un studiu realizat recent la nivelul New Strategy Center. În cuprinsul lucrării, autorii remarcă faptul că „*energia reprezintă cea mai eficientă armă hibridă a Rusiei*”, îmbinată cu influența comercială (blocarea pieței, presiunea economică, contrabanda) și cu cea politică, prin intermediul partidelor pro-ruse și cooperarea în acte de corupție. În plus, studiul arată că „*o altă pârgie de influență sunt oligarhii, deoarece dețin putere financiară și politică de a submina autoritățile vizate și de a sabota europenizarea și reforma*”, alături de atacurile cibernetice, propaganda, dezinformarea, dar și rolul Bisericii subordonate canonic Federației Ruse (Scutaru, Solomon, Dadiverin, 2023, pp. 20-45).

O primă soluție identificată la acea vreme, în cadrul summitului NATO din Țara Galilor, din septembrie 2014, a fost implementarea Planului de acțiune pentru creșterea nivelului de operativitate (Readiness Action Plan/RAP), cu scopul de a răspunde rapid la schimbările fundamentale din mediul de securitate, atât la frontierele NATO, cât și în afara acestora (NATO’s Military Presence in the East of the Alliance, 2023).

Mai târziu, la summitul NATO din 2016, de la Varșovia, membrii Alianței au adoptat decizii suplimentare bazate pe RAP. Aceste decizii au fost luate pentru a consolida postura de descurajare și apărare a NATO și pentru a contribui la promovarea stabilității și întărirea securității în afara teritoriului Alianței. Printre acestea s-au numărat implementarea unei Prezențe Avansate Consolidate în regiunea de nord-est a Alianței și adaptarea Prezenței Avansate Temporare în regiunea de sud-est. În ansamblu, aceste măsuri au reprezentat cea mai semnificativă consolidare a capacității de apărare colectivă a NATO din ultima generație. Această abordare, împreună cu resursele și capacitatea de a aduce rapid forțe suplimentare, au contribuit la sporirea securității tuturor membrilor Alianței (Ib.).

O altă măsură luată de NATO pe marginea amenințării ruse a fost stabilită prin rezoluțiile din urma summitul NATO de la Varșovia. Astfel, de la acel moment până în iulie 2017, patru grupuri de luptă multinaționale au fost desfășurate în țările

membre ale Alianței: Estonia, Letonia, Lituania și Polonia. De asemenea, membrii NATO au intensificat activitățile în regiunea de sud-est prin implementarea unei prezențe personalizate terestre, maritime și aeriene, cu scopul de a îmbunătăți cunoașterea situației, interoperabilitatea și capacitățile de reacție (Ib.).

Urmare la incursiunile Rusiei din regiunea Mării Negre din noiembrie 2018, NATO a luat decizia de a-și extinde prezența în această zonă pentru a putea urmări îndeaproape și a înțelege acțiunile Kremlinului. În plus, aliații au acordat sprijin concertat Georgiei și Ucrainei prin organizarea unor exerciții și antrenamente suplimentare pentru forțele maritime și gărzile de coastă, precum și prin efectuarea de vizite în porturile relevante (Ib.).

După invadarea Ucrainei de către Federația Rusă, în februarie 2022, membrii Alianței au mobilizat resurse suplimentare în estul și sud-estul Europei, pe teritoriul NATO. Această acțiune a consolidat într-o măsură și mai mare postura de descurajare și apărare a NATO. Efortul a fost unul de substanță și a inclus: trimiterea a mii de soldați adiționali pentru a întări grupurile de luptă ale NATO; avioane de luptă pentru a susține misiunile de patrulare aeriană ale NATO; consolidarea prezenței navale în Marea Baltică și în Marea Mediterană; sporirea pregătirii generale a trupelor; și, pentru prima dată, desfășurarea celui mai înalt element de pregătire al Forței de Reacție a NATO în România (Ib.).

La data de 1 martie 2022, imediat după cutremurarea *statu quoului* securității europene, Turcia a emis o decizie de închidere pe termen nelimitat a trecerii dintre Marea Mediterană și Marea Neagră pentru navele rusești și ucrainene, cu excepția situației în care acestea se întorc în porturile lor de origine. Această măsură s-a bazat pe prevederile articolului 19 din Convenția de la Montreux, din 1936, care conferă Turciei autoritatea de a închide strâmtoarele pentru țările aflate în conflict (Convention Regarding the Régime of the Straits, art. 19, 1936). Această decizie a influențat semnificativ activitatea navală rusească în estul Mediteranei. Aflându-se în incapacitate de a folosi bazele navale din Marea Neagră, navele militare rusești au trebuit să facă tranzitul de la bazele Flotei de Nord către zona estică a Mediteranei, fiind atent monitorizate de către statele membre ale NATO (British Royal Navy, 2022).

La summitul extraordinar al NATO desfășurat la Bruxelles pe 24 martie 2022, liderii statelor membre ale Alianței au decis să instituie patru noi grupuri de luptă multinaționale în: Bulgaria, Ungaria, România și Slovacia. Această decizie a extins prezența avansată a NATO de-a lungul flancului estic al Alianței, începând de la Marea Baltică, în nord, și ajungând până la Marea Neagră, în sud. Mai mult decât atât, această măsură a dublat efectiv numărul de trupe terestre disponibile pentru descurajare și apărare în această regiune (NATO's Military Presence..., 2023).

Summitul NATO din 2022, de la Madrid, a însemnat, printre altele, acordul Alianților de a extinde dimensiunea grupurilor de luptă multinaționale de la nivelul unui batalion la nivelul unei brigăzi, atunci când situația o impune. De asemenea, membrii NATO au convenit asupra unui nou model de forță pentru Alianță, care va înlocui Forța de Reacție Rapidă a NATO (NATO Response Force/NRF) și care va implica o prezență sporită de trupe bine pregătite și măsuri adiționale menite să consolideze capacitatea NATO de a sprijini statele membre din Europa de Est (Ib.).

În cadrul actualei NRF, aliații pot mobiliza aproximativ 40.000 de soldați în mai puțin de 15 zile de pregătire. Odată ce va fi pe deplin implementat, noul model de forță NATO va dispune de peste 300.000 de soldați cu un nivel înalt de pregătire. Detaliile precise ale acestui model de forță NATO, inclusiv mărimea și compoziția sa, sunt însă în proces de dezvoltare.

În premieră, Australia, Japonia, Republica Coreea (Coreea de Sud) și Noua Zeelandă au participat la summitul NATO din 2022. Conceptul strategic (CS) adoptat la finalul summitului subliniază importanța dezvoltării dialogului și a cooperării atât cu partenerii existenți, cât și cu cei noi din regiunea indo-pacifică pentru a face față provocărilor transregionale și pentru a aborda interesele comune în materie de securitate, cum ar fi chestiunile legate de libertatea de navigare (Conceptul Strategic al NATO, 2022, p. 11). Cu alte cuvinte, aliații au recunoscut existența unor „provocări sistemică” din partea Chinei și, drept urmare, au consolidat relațiile cu partenerii din Asia și Oceania (Ib., p. 5).

Pentru prima dată în istoria NATO, regiunea Mării Negre este menționată în conținutul actualului concept strategic al Alianței. Parte din spectrul întăririi poziției NATO în zona flancului estic, se face trimitere la implementarea unei prezențe terestre semnificative și robuste, consolidarea capacității de apărare aeriană și antirachetă, plasarea avansată a echipamentelor militare și îmbunătățirea infrastructurii de susținere logistică. Aceste aspecte revin cu o importanță deosebită pentru România. Atât regiunea nordică, precum și cea sudică ale flancului estic adoptă o structură asemănătoare, fundamentată pe prezența trupelor americane și a grupurilor de luptă, asigurând, astfel, coeziunea și consistența poziției pe întregimea flancului (Ib., pp. 4, 11).

Importanța resurselor este punctată încă din incipitul documentului strategic aliat. În temeiul acestei idei, ratificarea unui nou CS a avut drept scop asigurarea că Alianța va menține un nivel adecvat de pregătire și va dispune de resursele esențiale pentru a face față cu succes provocărilor viitorului (Ib., p. 1).

Este de necontestat faptul că asistăm astăzi la dubla valență a unui factor decisiv în natura conflictului, și anume tehnologiile emergente și disruptive. Acestea aduc

cu sine atât oportunități semnificative, cât și riscuri și transformă caracterul războiului, căpătând o relevanță strategică tot mai crescută și devenind puncte centrale ale competiției la nivel global. Dominanța în domeniul tehnologic influențează din ce în ce mai mult succesul în contextul operațiunilor militare.

În acești termeni, NATO susține și promovează inovarea, alocând resurse semnificative în direcția tehnologiilor emergente și disruptive, cu scopul de a întreține interoperabilitatea și avantajul continuu în domeniul militar. În plus, Alianța și-a luat angajamentul de a pune la dispoziție, individual și colectiv, totalitatea resurselor, capacităților, planurilor, mijloacelor și infrastructurii esențiale pentru a susține eforturile de descurajare și apărare. De asemenea, noua atitudine a NATO face referire și la abilitatea de a gestiona conflictul în condiții de mare intensitate, în diverse contexte, chiar și în fața adversarilor care dispun de arsenal nuclear.

Prin urmare, așa cum a susținut cu argumente solide Bernard Brodie, strateg militar american, într-un context timpuriu al Războiului Rece cu privire la conceptul războiului nuclear, „...atât timp cât există posibilitatea unor conflicte limitate, trebuie să ne preocupăm de consecințe; și, deși aproape toate consecințele ar fi negative, unele ar putea fi considerate mult mai grave decât altele” (Brodie, 1959, p. 178)

Cu referire la factorii perturbatori la adresa securității, păcii și prosperității spațiului transatlantic, CS menționează: „cea mai semnificativă și directă amenințare” este Federația Rusă, deoarece folosește tactici convenționale, cibernetice și hibride (Conceptul Strategic al NATO, 2022, p. 4); terorismul, văzut ca „cea mai directă amenințare asimetrică” (Ib.); instabilitatea omniprezentă, în general, și conflictele, fragilitatea și instabilitatea din Africa și Orientul Mijlociu, în particular, ambițiile declarate și politicile coercitive ale Republicii Populare Chineze (RPC); concurența strategică în creștere; autoritarismul în ascensiune – provocare la adresa intereselor și valorilor NATO; contestarea spațiului cibernetic; mijloace și tactici hibride ale actorilor autoritari; dezinformarea; migrația; proliferarea armelor nucleare, tehnologiile emergente și disruptive; schimbările climatice (Ib.). În aceste condiții, parte din soluția Alianței pentru a răspunde proporțional provocărilor la adresa securității și menționată la finalul CS este majorarea investițiilor în domeniul apărării și finanțarea comună a NATO (Ib., p. 12).

La summitul de la Vilnius, din 2023, liderii NATO au reiterat convingerea că Rusia este un pericol iminent pentru securitatea aliaților, drept pentru care au dat undă verde unei noi generații de planuri regionale de apărare. Unul dintre aceste planuri se concentrează asupra Nordului Îndepărtat și a Atlanticului, fiind sub comanda Comandamentului Forțelor Comune din Norfolk, SUA. Un al doilea plan cu acoperire regională se axează pe zona centrală și este sub coordonarea Comandamentului

Forțelor Aliate din Brunssum, Țările de Jos, acoperind, astfel, Țările Baltice și zona Alpilor. Al treilea plan are ca domeniu de acoperire sud-estul Alianței, cuprinzând Marea Mediterană și Marea Neagră, cu comanda centrală situată la Napoli, Italia (NATO răspunde amenințării Rusiei și anunță cele trei Planuri Militare Regionale. România, parte din Planul Regional „Sud-Est”, 2023). Aceste planuri vor reprezenta un pas semnificativ în ceea ce privește coordonarea și coerența planificării apărării colective a NATO cu planificarea națională a statelor membre, luând în considerare aspecte legate de forțele militare, poziția geografică, capacități, comandă și control (NATO’s Military Presence..., 2023).

Un aspect crucial reluat și în cadrul acestui summit a fost pragul de 2% din PIB alocat bugetului de apărare, care se dorește să fie „un nivel minim, nu un plafon” (Stoltenberg: Șapte state membre NATO au alocat cel puțin 2% din PIB pentru apărare în 2022, 2023). Félix Arteaga, cercetător în cadrul Real Instituto Elcano din Madrid, este de părere că acest procent este controversat, deoarece această cifră nu este relevantă pentru evaluarea în termeni absoluți a contribuției militare. Mai mult, cercetătorul subliniază că există țări care depășesc pragul de 2% din PIB pentru cheltuielile militare, dar a căror contribuție la capacitățile militare ale NATO este limitată (NATO: De ce cheltuirea a 2% din PIB pentru apărare este atât de controversată, 2023). Practic, echivalentul în termeni absoluți, concreți depinde de mărimea PIB-ului respectivului stat. Spre exemplu, 2% din PIB-ul României va fi o sumă cu mult mai mică decât 2% din PIB-ul Germaniei.

Prin urmare, putem afirma, fără îndoială, că, atât timp cât nu se identifică un conflict armat ori o economie de război în rândul statelor membre ale NATO, care să impună prioritizarea resurselor de apărare, va fi extrem de dificil ca toți aliații să atingă pragul minim de 2% din PIB alocat domeniului apărării. Dovada constă în faptul că, nu mai târziu de anul trecut, abia 7 din 30 de state membre aliante au îndeplinit cerințele financiare stabilite, cu unul mai puțin față de 2021, în condițiile în care, în 2022, la granița de est a NATO se desfășura un conflict armat ruso-ucrainean, de intensitate semnificativă (NATO chief urges members to boost defence spending as only 7 hit target, 2023).

Regiunea Mării Negre

Considerată o regiune de „importanță strategică semnificativă” (Opening speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Aspen/GMF Bucharest Forum, 2022) în contextul geopolitic actual, Marea Neagră a fost caracterizată de o serie constantă de tensiuni, sub diverse forme. Până în anul 2014, vorbeam despre preponderența „soft power”, în special prin politicile implementate de UE și NATO

în regiune, prin care se încerca stabilizarea statelor de aici. În 2008, spectrul conflictului convențional a fost readus de războiul Rusiei împotriva Georgiei și, ulterior, în 2014, Rusia a venit și a adus spectrul conflictului hibrid prin acțiunea împotriva Ucrainei de anexare ilegală a Peninsulei Crimeea. După anul 2014, regiunea Mării Negre a evoluat, într-adevăr, către caracteristicile unui punct fierbinte, unde politica „soft power” a devenit la fel de importantă ca și conflictul convențional, cu accente hibride puternice, declanșat de Federația Rusă în Ucraina.

Conflictul generat de Rusia a luat amploare începând cu 24 februarie 2022, prin invazia teritoriului ucrainean. Cum Ucraina consideră Peninsula Crimeea parte din teritoriului său național, interesul strategic atașat acestei zone este major în mod implicit. Recent, Ucraina a desfășurat cel mai amplu atac cu drone până în prezent împotriva infrastructurii rusești din regiunea Mării Negre și a Crimeei (*Ukraine launches biggest drone attack yet inside Russian territory, 2023*).



Figura 2: Asaltul cu drone din Ucraina distruge avioanele militare rusești (Ib., 2023)

Ca răspuns, pe 28 septembrie 2023, Rusia a lansat o serie de atacuri aeriene masive asupra a trei regiuni din Ucraina, iar reprezentanții ucraineni au comunicat că unele dintre dronele de atac au reușit să atingă obiectivele, însă nu au oferit detalii cu privire la pagubele produse. Forțele de apărare antiaeriană din Ucraina

au reușit să intercepteze și să doboare 34 din cele 44 de drone de tip „Shahed” care au fost trimise (*Russia launches big wave of drone strikes on Ukraine, 2023*). Conform Reuters, incidentele recente legate de căderea deșeurilor de drone pe teritoriul României subliniază riscul unei neînțelegeri între Rusia și NATO, ceea ce a determinat forțele armate române să intensifice măsurile de securitate în această regiune, în scopul protejării populației civile. Drept urmare, România va consolida apărarea în această zonă prin desfășurarea de posturi militare de observare și patrulare. Aceste acțiuni vin în contextul desfășurării suplimentare a aeronavelor de luptă F-16 de către SUA și a extinderii zonei de interdicție a zborurilor în zona Deltei Dunării, semnând o îngrijorare tot mai mare atât din partea României, cât și a NATO, cu privire la evoluția conflictului din Ucraina (*Dumitrache, 2023*).

Marea Neagră a devenit subiectul principalelor discuții concentrate pe gestionarea provocărilor la adresa securității, cu scopul de a reduce tensiunile în regiunea estică.

În cadrul Forumului Euroatlantic de Reziliență cu titlul „Resilience at Sea and its Impact on Land”, organizat la București de Centrul Euroatlantic pentru Reziliență (Euro-Atlantic Resilience Forum/E-ARC), în perioada 28-29 septembrie 2023, oficialii români au inițiat o dezbatere privind situația geopolitică existentă la nivelul Mării Negre. Potrivit acestora, regiunea pontică a devenit scena unui număr crescut de acțiuni militare, cu incidente maritime și comportamente care restricționează libertatea de navigație a navelor. Atât alarmele antiaeriene în orașele ucrainene limitrofe României, cât și mesajele de alertă transmise locuitorilor din Delta Dunării sunt din ce în ce mai frecvente. Atacurile iminente cu rachete, minele marine și posibilitățile de cădere a unor obiecte din spațiul aerian, cel mai probabil resturi de drone, sunt „noua normalitate” a confruntării ruso-ucrainene, un risc permanent ce își găsește corespondența în probabilitatea crescândă de producere a unor incidente asupra infrastructurii sau navelor comerciale teritoriale ale României. De asemenea, comunicațiile GPS se confruntă periodic cu interferențe intenționate cauzate de Rusia, deteriorând capacitatea de orientare a navelor și sporind riscul de coliziuni în spațiul maritim (*Șeful Armatei Române: Rusia bruiază GPS-ul navelor din apele teritoriale române. „Să ne pregătim pentru o confruntare pe termen lung”, 2023*).

Evenimentul E-ARC are ca obiectiv să sprijine afirmarea României ca un pol de referință în cadrul discuțiilor globale despre reziliență, cu accent pe importanța utilizării ingenioase a tehnologiei moderne pentru a facilita conectarea globală

și a aduna toți factorii relevanți în efortul de a găsi soluții la provocările actuale (Euro-Atlantic Resilience Forum, 2023).

Faptul că Marea Neagră nu a fost inclusă în procesul de delimitare a zonelor de influență după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial a condus la blocarea rutelor comerciale în regiuni în care se manifestă tensiuni persistente, regiuni afectate de conflicte și care au devenit acum puncte de interes crescute în cadrul competiției dintre orientarea către democrația occidentală și opțiunile autoritare propuse de Rusia.

În consecință, situația actuală din zona transatlantică este marcată de disensiuni, acțiuni hibride, competiție strategică intensificată, instabilitate generalizată și evenimente neprevăzute, care au un impact complex asupra regiunii Mării Negre. Prin urmare, se impune întărirea abilității de a efectua previziuni cu privire la amenințări iminente, de a garanta un acces sigur și riguros la infrastructura strategică și de a oferi protecție cetățenilor. Acțiunile ostile ale Rusiei, care au debutat în 2014 prin anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea, au perturbat stabilitatea și securitatea în spațiul transatlantic și au determinat marii actori internaționali să își reconsidere prioritățile în ceea ce privește securitatea și apărarea proprie. Mare parte din NATO și, în special, țările din vestul Europei au acum convingerea că Rusia nu mai poate fi considerată un partener strategic, ci un pericol în adevăratul sens al cuvântului pentru securitatea lor.

ELABORAREA

Pentru a identifica amenințări și riscuri posibile de securitate în regiunea estică a Alianței Nord-Atlantice, mai cu seamă în regiunea Mării Negre, vom construi scenarii alternative folosind modelul cu patru cadrane, bazat pe o matrice cu doi factori. Luând în calcul volatilitatea și impredictibilitatea contextului securitar contemporan, limita temporală va fi un orizont de cinci ani. Rezultatul va fi conturarea a patru scenarii cu caracteristici și implicații specifice pentru securitatea flancului estic al NATO. De asemenea, vom stabili un titlu reprezentativ pentru fiecare scenariu, în parte.

În urma parcurgerii direcțiilor de orientare privind evoluția evenimentelor din regiunea estică a NATO din ultimii 10 ani, cu accent pe regiunea Mării Negre, matricea va fi realizată prin intersectarea următorilor factori: nivelul de investiții în domeniul apărării și finanțare comună NATO și numărul de acțiuni hibride desfășurate la Marea Neagră.

Gestionarea riscurilor și amenințărilor la Marea Neagră: scenarii pentru viitor și implicarea României

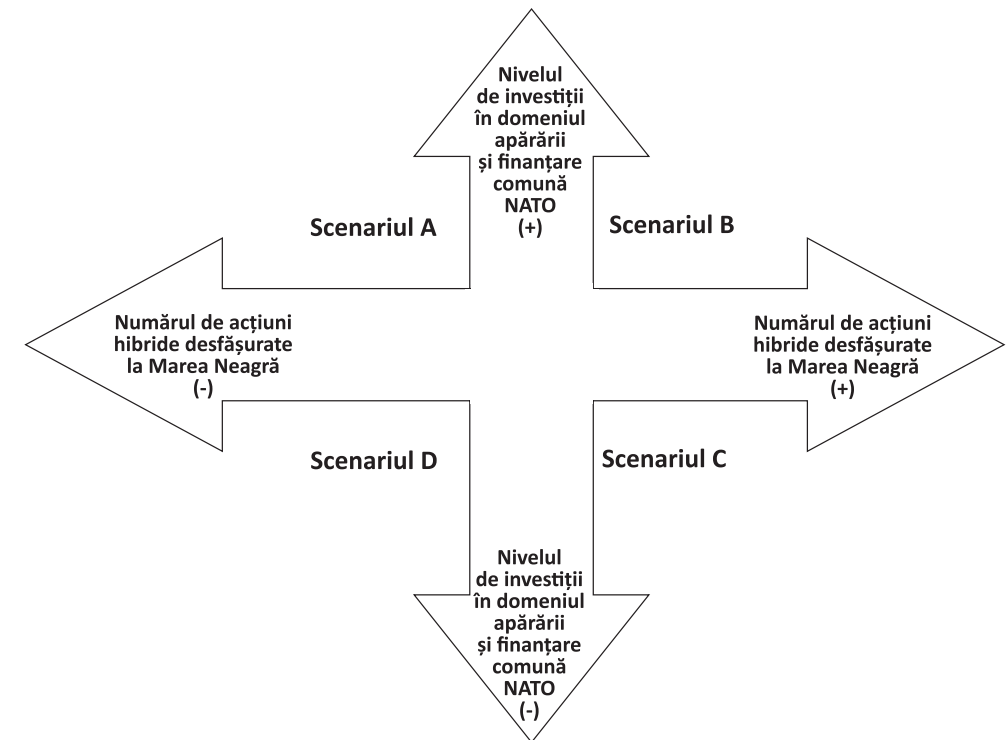


Figura 3: Scenarii alternative privind riscurile și amenințările la Marea Neagră (concepția autorului)

Scenariul A: „Atingerea unor noi dimensiuni ale cooperării transatlantice”

În următorii cinci ani, se desfășoară o transformare semnificativă la granița de est a NATO, în special în regiunea Mării Negre, sub influența unui număr scăzut de acțiuni hibride și a unui nivel crescut de finanțare comună NATO și investiții financiare ce depășesc plafonul minim de 2% din PIB pentru bugetul apărării, convenit de aliați. În condițiile în care amenințările hibride sunt reduse, creșterea investițiilor în capacitățile militare de către SUA și statele europene poate fi percepută ca o reacție exagerată, cu potențialul de a lăsa în urmă o moștenire de cheltuieli militare crescute, escaladare în ceea ce privește arsenalul de arme și posibile rivalități și instabilitate între puteri. În schimb, ar trebui să se exploreze și să se promoveze doctrine militare mai puțin costisitoare din punct de vedere financiar și mai puțin provocatoare. Un rezultat cu un nivel conflictual mai redus ar putea fi obținut prin intermediul controlului armelor și prin implementarea mecanismelor de consolidare a încrederii.

Acest scenariu alternativ prezintă un tablou optimist al securității în regiune. Abordarea strategică se va baza pe o diplomatie îndrăznească și inteligentă,

care include recunoașterea intereselor rivalilor și oferirea de asigurări cu privire la intențiile Alianței în moduri care să nu aducă prejudicii intereselor esențiale ale membrilor săi. Scopul va fi identificarea unor metode mai selective, direcționate și inovatoare pentru a sprijini capacitățile militare în regiunile cheie, fără a recurge la o amplă acumulare de resurse militare sau la adoptarea unei noi doctrine periculoase. Aceasta reprezintă esența conceptului de „*apărare fără dominare*”, care va deveni viziunea comună a câmpului strategic aliat: furnizarea de capacități militare adecvate pentru a atinge obiective militare semnificative, fără încercarea de dominare a fiecărui aspect, domeniu sau teatru de operații într-un eventual conflict. Statele membre ale NATO din regiunea Mării Negre reevaluează doctrina lor de apărare pentru a se concentra pe prevenirea și descurajarea amenințărilor hibride. Se dezvoltă strategii comune de contracarare a dezinformării și destabilizării politice. Cu un nivel redus de acțiuni hibride și resurse financiare semnificative, regiunea Mării Negre devine un loc de securitate consolidată. Capabilitățile militare ale României și ale aliaților săi sunt modernizate și consolidate.

Colaborarea între statele membre ale NATO și partenerii din regiunea Mării Negre continuă să se dezvolte. Se înființează o forță navală comună pentru a asigura securitatea în Marea Neagră și pentru a răspunde rapid la orice provocări. Industria de apărare în domeniul maritim din România este revitalizată, șantierele navale românești producând majoritatea navelor și echipamentelor aliate. De asemenea, mentenanța acestora este realizată tot prin intermediul industriei de apărare din România. Statele membre ale NATO din regiune alocă resurse semnificative pentru modernizarea infrastructurii militare, inclusiv sisteme avansate de radar, rachete de apărare anti-navă, tehnologie de detectare a submarinelor, dar și tehnologia submarinelor cu propulsie nucleară. Acest lucru sporește capacitatea de supraveghere și de reacție rapidă.

NATO desfășoară un dialog constructiv cu statele din regiune ce nu sunt parte din Alianță, pentru a reduce tensiunile și a promova înțelegerea reciprocă, inclusiv cu Rusia, care și-a retras între timp forțele armate din Ucraina, având capacitatea militară extrem de slăbită din cauza sancțiunilor impuse de-a lungul timpului, ceea ce nu i-a mai permis să investească în conflictul armat. De asemenea, nici tacticile hibride nu au mai dat roade. Prin modernizarea capacităților militare, NATO a reușit să reducă la minimum amenințarea hibridă. În plus, acordurile de confidențialitate privind activitățile militare devin mai transparente. Investițiile NATO în regiune contribuie la creșterea economică și la stabilizarea politică. Statele din regiunea Mării Negre devin mai rezistente la influența externă negativă și la amenințările hibride.

Acest scenariu alternativ, bazat pe nivelul redus de acțiuni hibride și pe investițiile semnificative în apărare și securitate, arată că o cooperare solidă între statele membre ale NATO și partenerii regionali poate duce la consolidarea securității în regiunea Mării Negre și la redefinirea graniței de est a NATO într-un mod mai stabil și mai sigur.

Scenariul B: „*Confruntarea continuă: securitate fragilă la Marea Neagră*”

În următorii cinci ani, se desfășoară un scenariu caracterizat de un număr crescut de acțiuni hibride desfășurate la Marea Neagră și un nivel crescut de finanțare comună NATO, cu investiții financiare peste limita de 2% din PIB pentru bugetul apărării la nivelul Aliaților. Prin urmare, este probabil ca forțele navale ale RPC să efectueze vizite mai frecvente în Europa, inclusiv prin participarea la exerciții comune cu forțele navale ruse, care au flote în atât în regiunea asiatică, precum și în cea europeană. Toate aceste evoluții indică faptul că impactul incidentelor maritime nu va mai fi limitat la o singură regiune, ci se va extinde în Europa, Asia de Est și Asia de Sud-Est.

În lumina acestor aspecte, amenințările și riscurile la granița de est a NATO, în special în regiunea Mării Negre, rămân persistent prezente. Pe măsură ce ostilitățile din Ucraina continuă, legătura dintre geopolitică și atacurile hibride a devenit din ce în ce mai clară. Relația strânsă de colaborare a Rusiei cu state din Europa (Belarus) și Orientul Mijlociu (RPC, Coreea de Nord, Cecenia, Osetia de Sud, Republica Abhazia), care resping politica NATO, se transformă într-o alianță cu specific militar, în care se dezvoltă programe și strategii nucleare de intimidare a NATO. În plus, atragerea Turciei în acest parteneriat contribuie la îndeplinirea unuia dintre scopurile alianței: slăbirea încrederii în NATO, dezvoltarea de disensiuni în cadrul ei și dizolvarea existenței sale. Dezinformarea, subversiunea și influența politico-militară sunt folosite pentru a submina stabilitatea euroatlantică. Aceste acțiuni devin tot mai sofisticate, iar tensiunile din regiunea pontică se intensifică. Se înregistrează incidente navale și se observă o maximizare a numărului de aeronave în regiunea Mării Negre. Diplomația devine din ce în ce mai dificilă.

Cheltuielile masive pentru apărare și măsurile de securitate încep să pună presiune asupra economiilor statelor membre ale NATO. Aceasta duce la îngrijorări legate de sustenabilitatea financiară pe termen lung. Inițiativele de creștere a cheltuielilor pentru apărare și dezvoltare a unor capacități coerente, care să se consolideze reciproc, evitând în același timp duplicările inutile, sunt esențiale pentru eforturile comune ale aliaților de a face zona euroatlantică mai sigură. Așadar, NATO reacționează prin consolidarea prezenței militare în regiunea Mării Negre cu forțe

navale sporite și activități de supraveghere. Cheltuielile pentru apărare ating niveluri istorice, însă riscurile rămân ridicate.

În acest scenariu caracterizat de turbulențe, se pune accent tot mai mare pe planuri și operații navale, în care mijloacele militare joacă un rol important în soluționarea dezacordurilor politice. Acest fapt ridică întrebări cu privire la modul în care mediul de securitate maritimă poate fi influențat într-un moment în care protejarea liniilor maritime de comunicații devine vitală pentru activitățile comerciale, iar economia globală rămâne nesigură. De exemplu, Rusia continuă să blocheze accesul la porturile ucrainene și să restricționeze asistența militară pentru Ucraina, în același timp refuzându-i acesteia beneficiile economice ale exporturilor prin Marea Neagră.

Scenariul C: „Marea Neagră înoată în eter, fără colac de salvare”

În următorii cinci ani, se dezvoltă un scenariu caracterizat de un număr crescut de acțiuni hibride desfășurate la Marea Neagră și un nivel scăzut de finanțare comună NATO și de investiții financiare, sub limita de 2% din PIB pentru bugetul apărării alocat de către aliați. Suntem martorii unei ere a geopoliticii digitale, unde activitatea cibernetică malefică a devenit o tactică recurentă folosită de anumiți actori statali în a-și exercita influența pentru a perturba securitatea adversarilor și pentru a-și atinge obiectivele de natură geopolitică.

Amenințările și riscurile la granița de est a NATO, în special în regiunea Mării Negre, se amplifică. Statele care nu împărtășesc aceleași valori ca ale aliaților exploatează vulnerabilitățile și intensifică acțiunile hibride în regiunea Mării Negre, subminând stabilitatea regională și creând tensiuni cu statele membre ale NATO. Rusia consideră Turcia un partener semnificativ în ceea ce privește colaborarea în domeniul militar și tehnologic. Astfel, cele două statele vor încheia parteneriate în domeniul de interes comun, respectiv militar, nuclear și tehnologic, fapt ce va dezvolta disensiuni în cadrul NATO și va slăbi încrederea în aliatul turc. Prin urmare, fiind acuzată de lezarea principiilor și valorilor NATO, Turcia va decide să iasă din Alianță și să pornească o inițiativă de amploare alături de Rusia, China și Coreea de Nord, un parteneriat care promite militarizarea Orientului Mijlociu în vederea menținerii ordinii regionale. Mai mult, acest parteneriat se va baza pe schimbul de informații și consolidarea cooperării economice, incluzând colaborarea militară tehnică. Astfel, alianța dintre cei patru actori statali va servi ca un mijloc de descurajare față de NATO, va reduce influența hegemonică a acesteia și va încuraja Alianța să adopte decizii precaute în formularea politicilor politico-militare. Diplomația devine așadar din ce în ce mai dificilă.

Bugetele de apărare scăzute ale statelor membre ale NATO pun presiune asupra resurselor militare disponibile. Capabilitățile militare sunt reduse, iar modernizarea, interoperabilitatea și pregătirea militarilor sunt încetinite, ceea ce crește vulnerabilitatea Alianței. Conflictul ruso-ucrainean persistă, iar în sprijinul Kremlinului vin China, Coreea de Nord și Turcia. Sprijinul Chinei presupune echipamente și tehnică militară de ultimă generație, Coreea de Nord asistă Rusia la dezvoltarea unui nou program nuclear, iar Turcia interzice trecerea navelor de război aliate prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele. Această situație indică aliaților că războiul de uzură se transformă într-o bătălie a logisticii.

Acțiunile hibride, precum dezinformarea, influența politică și subversiunea, cunosc noi dimensiuni, devin mai complexe și mai dificil de detectat, iar România se numără printre țintele acestora. Utilizarea amenințărilor cibernetice a devenit un instrument semnificativ pentru state în vederea influențării evenimentelor, fără a declanșa un conflict deschis. Motivațiile din spatele acestor atacuri pot cuprinde furtul de proprietate intelectuală, spionaj cibernetic, destabilizarea infrastructurii critice și promovarea campaniilor de influență digitală pentru a submina încrederea publicului în guvern. Devine verosimil ca activitatea cibernetică să persiste ca mijloc folosit pentru realizarea obiectivelor economice, sociale, geopolitice și militare.

Cooperarea regională între statele membre ale NATO și partenerii din regiunea Mării Negre se deteriorează. Pierderea aliatului turc se resimte semnificativ. Presiunea crescută asupra securității și resurselor dă naștere unor disensiuni semnificative în cadrul NATO. La sfârșitul celor cinci ani, NATO se confruntă cu necesitatea unei schimbări strategice majore pentru a contracara amenințările continue la granița de est. Este necesară o reevaluare a angajamentelor financiare. Acest scenariu alternativ evidențiază necesitatea unei abordări proactive pentru a face față riscurilor și amenințărilor la granița de est a NATO.

Scenariul D: „Amenințări reduse, dar resurse limitate: regiunea Mării Negre în tranziție”

În următorii cinci ani, se conturează un scenariu caracterizat de un număr scăzut de acțiuni hibride desfășurate la Marea Neagră și un nivel scăzut de finanțare comună NATO și de investiții financiare, cu mult sub limita de 2% din PIB alocat bugetului apărării de către aliați. Amenințările și riscurile la granița de est a NATO, în special în regiunea Mării Negre, rămân reduse, iar România joacă un rol deosebit în promovarea stabilității și cooperării, fiind statul inițiator al unor conferințe anuale în care sunt convocate toate statele pontice. Aceste conferințe au scopul de a discuta problemele de la nivelul regiunii Mării Negre și de a oferi alternative

pentru soluționarea lor. Cu amenințările hibride reduse și bugetele de apărare limitate, regiunea Mării Negre beneficiază de o relativă stabilitate. Activitățile militare sunt diminuate, iar statele din regiunea Mării Negre își concentrează resursele pe cooperare regională, dezvoltare economică și investiții în infrastructură.

Așadar, cooperarea economică regională devine o prioritate. Statele din regiunea Mării Negre continuă să rezolve disputele în mod pașnic. România și alte state din regiune își consolidează dialogul diplomatic cu vecinii care nu fac parte din NATO. Statele din regiunea Mării Negre intensifică cooperarea în domeniul energetic, reducând dependența de furnizorii externi, valorificând potențiale surse energetice regenerabile. Prin urmare, securitatea energetică a regiunii se consolidează. Statele membre ale NATO din regiune mențin o supraveghere atentă a riscurilor, dar nu investesc semnificativ în capacități militare. Gestionarea crizelor rămâne o preocupare majoră.

La sfârșitul celor cinci ani, NATO și statele din regiunea Mării Negre evaluează strategiile pentru a asigura o mai bună echilibrare între securitatea și dezvoltarea economică în condiții de resurse limitate. România și aliații din regiune, în ciuda resurselor limitate, își intensifică implicarea în structurile NATO, contribuind la promovarea securității colective.

Acest scenariu alternativ subliniază că, într-un context cu amenințări reduse și resurse financiare limitate, regiunea Mării Negre se poate dezvolta spre o mai mare stabilitate și cooperare economică. Cu toate acestea, menținerea capacității de supraveghere și gestionare a riscurilor rămâne o prioritate, iar eforturile diplomatice și de dialog regional joacă un rol cheie în menținerea păcii și a securității la granița de est a NATO. România joacă un rol important în această dinamică, promovând dialogul regional și dezvoltarea economică. Este important să se mențină o vigilență adecvată și să se continue colaborarea atât cu statele membre ale NATO, cât și cu cele care nu dețin acest statut, cu scopul menținerii păcii și stabilității la granița de est a Alianței.

AFIRMAREA

Determinarea celui mai probabil scenariu pentru următorii cinci ani în zona flancului estic al Alianței, mai cu seamă în regiunea Mării Negre, este o evaluare complexă și depinde de mai mulți factori, inclusiv evoluțiile geopolitice, deciziile politice și cooperarea internațională. Cu toate acestea, putem face câteva considerații: Scenariul A: „*Atingerea unor noi dimensiuni ale cooperării transatlantice*” pare să fie cel mai optimist și, în mod ideal, ar reprezenta o direcție dorită pentru regiune, cu investiții semnificative în securitate și cooperare regională.

Cu toate acestea, este important să subliniem că cel mai probabil scenariu nu este întotdeauna cel dorit sau cel care se întâmplă în realitate. Geopolitica poate fi imprevizibilă, iar evenimente neprevăzute pot influența evoluția situației. Prin urmare, este esențial să se ia în considerare și să se planifice mai multe scenarii posibile și să se monitorizeze în mod regulat evoluțiile în regiunea Mării Negre, pentru a rămâne flexibili și adaptabil în ceea ce privește gestionarea resurselor de apărare.

În concluzie, scenariul A ar putea fi cel mai dorit și optimist, dar nu putem prezice cu certitudine care scenariu se va realiza în următorii cinci ani.

CONCLUZII

Actualul context de securitate este marcat de o competiție strategică intensificată, instabilitate generalizată și evenimente neprevăzute, care au un impact complex asupra acestuia. Amenințările, așa cum sunt redate în documentele strategice prezentate, dar și în cadrul scenariilor, au un caracter complex și sunt strâns legate între ele, depășind limitele naționale. Prin urmare, se impune întărirea abilității de a efectua previziuni cu privire la amenințări iminente, de a garanta un acces sigur și riguros la infrastructura strategică și de a oferi protecție cetățenilor.

Articolul de față subliniază așadar plasticitatea și impredictibilitatea mediului geopolitic actual și creșterea preocupării NATO și a UE în ceea ce privește securitatea în regiunea Mării Negre. Acest fapt sugerează că schimbările în regiune sunt semnificative și necesită o atenție deosebită. În prima etapă de elaborare a scenariilor propuse, orientarea, am identificat amenințările diverse în regiunea Mării Negre, inclusiv amenințări convenționale și hibride. Acest lucru subliniază complexitatea situației de securitate și necesitatea unei abordări multiple a actorilor implicați în menținerea unui mediu stabil și prosper. Lucrarea rezultată se bazează pe o gamă variată de surse academice, documente de politică și analize de securitate, utilizând o abordare empirică de cercetare calitativă. Cu alte cuvinte, această metodologie solidă sporește credibilitatea concluziilor.

În concluzie, scopul articolului a fost atins prin explorarea unor scenarii viitoare în regiunea Mării Negre, luând în considerare schimbări geopolitice, dezvoltări militare și tehnologii emergente. Aceste scenarii pot oferi perspective utile pentru luarea deciziilor în ceea ce privește securitatea regională. Prin cele patru scenarii prezentate în acest articol, ne dorim să stimulăm o dezbatere mai profundă cu privire la viitorul NATO și al regiunii estice, precum și să promovăm o atitudine obiectivă, orientată spre progres în această zonă. În plus, lucrarea evidențiază rolul important al României ca stat membru al NATO în abordarea riscurilor și amenințărilor. Acest aspect subliniază contribuțiile României la inițiativele de securitate regionale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Armstrong, B.J. (2022). *The Russo-Ukrainian war at sea: Retrospect and prospect*, <https://warontherocks.com/2022/04/the-russo-ukrainian-war-at-sea-retrospect-and-prospect/>, accesat la 12 august 2023.
2. Bath, A. (18 iulie 2022). *Navy exercise in Black Sea proceeds at a distance as Ukraine fights along its own shores*, Stars and Stripes: <https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/Dangerous-Brinkmanship.pdf>, accesat la 22 august 2023.
3. Black Sea Region Strategic Foresight. (2017). *Globalytica. Building Analytic Cultures*. București.
4. *British Royal Navy*. (2022), Royal Navy keeps watch as Russian warships sail close to the UK: <https://www.royalnavy.mod.uk/news-and-latest-activity/news/2022/september/06/220906-royal-navy-keeps-watch-as-russian-warships-sail-close-to-the-uk>, accesat la 12 septembrie 2023.
5. Brodie, B. (1959). *The Anatomy of Deterrence*. *World Politics* 11(2), p. 178.
6. *Busolă strategică pentru securitate și apărare*. (2022), <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/ro/pdf>, accesat la 21 septembrie 2023.
7. Clausewitz, C.v. (1984). *On War*. (P. P. Michael Howard, Ed.) Princeton: Princeton UP.
8. *Conceptul Strategic al NATO*. (2022), https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ro.pdf, accesat la 21 septembrie 2023.
9. *Consiliul UE* (2023), <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/06/23/11th-package-of-sanctions-on-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-additional-71-individuals-and-33-entities-included-in-the-eu-s-sanctions-list-and-new-tools-to-counter-circumvention>, accesat la 20 septembrie 2023.
10. *Convention Regarding the Régime of the Straits, art. 19*. (1936), League of Nations Treaty Series, vol. 173: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/LON/Volume%20173/v173.pdf>, accesat la 12 august 2023.
11. *Cooperarea UE-NATO: al șaptelea raport intermediar*. (2022), <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/06/20/eu-nato-cooperation-seventh-progress-report/>, accesat la 9 septembrie 2023.
12. Crawford, N.C. (2023). *We need a new military doctrine*, Boston review: https://www.bostonreview.net/forum_response/we-need-a-new-military-doctrine/, accesat la 2 septembrie 2023.
13. *Declarație comună privind cooperarea UE-NATO*. (2023), Consilium Europa: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/01/10/eu-nato-joint-declaration-10-january-2023/>, accesat la 21 septembrie 2023.
14. Dumitrache, C. (2023). *Simultan cu misiunea F-16 americane, România aduce apărarea aeriană mai aproape de granița cu Ucraina, din cauza incidentelor cu dronele rusești*, Defense Romania: https://www.defenseromania.ro/romania-aduce-apararea-aeriana-mai-aproape-de-granita-cu-ucraina-din-cauza-incidentelor-cu-dronele-rusesti-doborate_624806.html, accesat la 21 septembrie 2023.
15. *Euro-Atlantic Resilience Forum*. (2023), Centrul Euro-Atlantic pentru reziliență, <https://e-arc.ro/2023/09/10/euro-atlantic-resilience-forum-november-15-16-bucharest/>, accesat la 21 septembrie 2023.
16. *Europa Liberă România*. (2022), <https://romania.europalibera.org/a/stoltenberg-fora-de-reactie-rapid%C4%83-a-nato-300-000-militari/31917092.html>, accesat la 20 septembrie 2023.
17. Frear, T.K. (2014). *Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters Between Russia and the West in 2014*. London, European Leadership Network.
18. Friedrich-Ebert-Stiftung. (2014). *UE și Estul în 2030: Patru scenarii pentru relația dintre UE, Federația Rusă și vecinătatea comună*. Berlin.
19. *Global Centre for Public Service Excellence*. (2014), Foresight; The Manual, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/publications/GCPSE_ForesightManual_online.pdf, accesat la 20 septembrie 2023.
20. *Global Threat Intelligence Report*. (2023), BlackBerry, <https://www.blackberry.com/us/en/pdfviewer?file=/content/dam/bbcomv4/blackberry-com/en/solutions/threat-intelligence/2023/threat-intelligence-report-august/Blackberry-Global-Threat-Intelligence-Report-August-2023.pdf>, accesat la 21 septembrie 2023.
21. Gray, C.S. (2016). *Strategy and Politics*. London: Routledge.
22. *Infografic – Solidaritatea UE cu Ucraina*. (2023), <https://www.consilium.europa.eu/ro/infographics/eu-solidarity-ukraine/>, accesat la 21 septembrie 2023.
23. Korotchenko, I. (2023). *Türkiye-Russia cooperation determines the course*. *BRIQ Belt&Road Initiative Quarterly*, 4 (2023) 3, pp. 20-24, <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/89248>, accesat la 20 septembrie 2023.
24. Kuosa, T. (2014). *Towards strategic intelligence: Foresight, intelligence, and policy making*. Dynamic Futures.
25. Mazarr, M.J. (2023). *Defending Without Dominance*, RAND Corporation, <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA2555-1.html>, accesat la 20 septembrie 2023.
26. McDevitt, M. (2020). *China as a Twenty-First-Century Naval Power*. Annapolis: Naval Institute Press.
27. *Misiunea Centrului Euro-Atlantic pentru Reziliență*. (2023), Centrul Euro-Atlantic pentru reziliență, <https://e-arc.ro/2023/04/05/misiunea-centrului-euro-atlantic-pentru-rezilienta/>, accesat la 17 septembrie 2023.
28. *Misiunea Centrului Euro-Atlantic pentru Reziliență*. (2023), <https://e-arc.ro/2023/04/05/misiunea-centrului-euro-atlantic-pentru-rezilienta/>, accesat la 17 septembrie 2023.
29. *NATO 2022 Strategic Concept*. (2023), https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_210907.htm, accesat la 17 septembrie 2023
30. *NATO chief urges members to boost defence spending as only 7 hit target*. (2023), Reuters, <https://www.reuters.com/world/seven-out-30-allies-met-nato-military-spending-target-2022-stoltenberg-2023-03-21/>, accesat la 2 septembrie 2023
31. *NATO: De ce cheltuirea a 2% din PIB pentru apărare este atât de controversată*. (2023), Euronews, <https://www.euronews.ro/articole/nato-de-ce-cheltuirea-a-2-din-pib-pentru-aparare-este-atat-de-controversata>, accesat la 21 septembrie 2023.
32. *NATO's military presence in the east of the Alliance*. (2023), NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm, accesat la 21 septembrie 2023

33. NATO răspunde amenințării Rusiei și anunță cele trei Planuri Militare Regionale. *România, parte din Planul Regional „Sud-Est”*. (2023), Defense Romania, https://www.defenseromania.ro/nato-raspunde-amenintarii-rusiei-si-anunta-cele-trei-planuri-militare-regionale_623406.html, accesat la 17 septembrie 2023
34. Negreanu, G. (2023). Mediafax, <https://www.mediafax.ro/externe/apar-noi-informatii-un-sistem-militar-ultrasecret-al-sua-a-inregistrat-implozia-submersibilului-titan-21964287>, accesat la 17 septembrie 2023.
35. *Opening speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the Aspen - GMF Bucharest Forum*. (2022), NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_209375.htm, accesat la 21 septembrie 2023.
36. *România devine cel mai nou client pentru Sistemul Defensiv de Coastă cu Rachete Anti-navă*. (2021), Raytheon, <https://www.rtx.com/raytheon/lang/ro/news/advisories/romania-devine-cel-mai-nou-client-pentru-sistemul-defensiv-de-coasta-cu-rachete>, accesat la 21 septembrie 2023.
37. *Russia launches big wave of drone strikes on Ukraine*. (2023), Reuters, <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-says-it-destroyed-34-44-drones-launched-by-russia-2023-09-28/>, accesat la 21 septembrie 2023.
38. Saul, J. (2023). *Maritime industry explores nuclear power for ships as technology opens up*, Reuters, <https://www.reuters.com/sustainability/maritime-industry-explores-nuclear-power-ships-technology-opens-up-2023-09-19/>, accesat la 12 septembrie 2023.
39. Scutaru, G., Solomon, M., Dadiverin, E. (2023). *Războiul hibrid al Rusiei în Republica Moldova*. New Strategy Center, <https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/04/Razboiul-hibrid-al-Rusiei-in-Republica-Moldova-1.pdf>, accesat la 21 septembrie 2023.
40. Stoltenberg, J. (2023). *NATO Secretary General welcomes contracts worth 2.4 billion euros to strengthen ammunition stockpiles*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_218735.htm, accesat la 20 septembrie 2023.
41. *Stoltenberg: Șapte state membre NATO au alocat cel puțin 2% din PIB pentru apărare în 2022*. (2023), <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2023/03/21/stoltenberg-sapte-state-membre-nato-au-alocat-cel-putin-2-din-pib-pentru-aparare-in-2022--1079355>, accesat la 21 septembrie 2023.
42. *Șeful Armatei Române: Rusia bruiază GPS-ul navelor din apele teritoriale române. „Să ne pregătim pentru o confruntare pe termen lung”* (2023), Digi24, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/seful-armatei-romane-rusia-bruiaz-gps-ul-navelor-din-apele-teritoriale-romane-sa-ne-pregatim-pentru-o-confruntare-pe-termen-lung-2522849>, accesat la 21 septembrie 2023.
43. Soare, S. (2023). *Digitalisation of Defence in NATO and the EU: Making European Defence Fit for the Digital Age*, The International Institute for Strategic Studies, <https://www.iiss.org/globalassets/media-library---content--migration/files/research-papers/2023/08/digitalisation-of-defence-in-nato-and-the-eu-making-european-defence-fit-for-the-digital-age.pdf>, accesat la 21 septembrie 2023.
44. *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019*. (2015), Președintele României, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf, accesat la 21 septembrie 2023.

45. *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2020-2024*. (2020), Președintele României, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 21 septembrie 2023
46. *SUA au început producția bateriilor de coastă cumpărate de România*. (2023), Defense Romania, https://www.defenseromania.ro/sua-au-inceput-productia-bateriilor-de-coasta-cumparate-de-romania-productia-rachetelor-anti-nava-se-va-face-in-mai-multe-state_620414.html, accesat la 21 septembrie 2023.
47. Surdu, I.-C. (2022). *Alternative scenarios in analyzing the development of conspiracy theories at national level*. RISR, nr. 28, pp. 114-129.
48. *The EU strategy for cooperation in the Indo-Pacific*. (2021), https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/jointcommunication_2021_24_1_en.pdf, accesat la 21 septembrie 2023.
49. *Ukraine launches biggest drone attack yet inside Russian territory*. (2023), Financial Times, <https://www.ft.com/content/3cf2c4cb-804d-4e2f-891d-c200ca988cdd>, accesat la 21 septembrie 2023.
50. van Notten, P.W., Rotmans, J., van Asselt, M.B., & Rothman, D.S. (2003). *An updated scenario typology*. *Futures*, 35, pp. 423-443. DOI:10.1016/s0016-3287(02)00090-3, accesat la 21 septembrie 2023.
51. *Vilnius Summit Communiqué*. (2023), https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_217320.htm?utm_medium=email&utm_campaign=Vilnius%20Summit%20Communiqué%20issued%20by%20the%20Heads%20of%20State%20and%20Government%20participating%20in%20the%20meeting%20of%20the%20North%20Atlantic%20Coun, accesat la 20 septembrie 2023.
52. Wylie, J.C. (1989). *Military Strategy: A General Theory of Power Control*. Annapolis: Naval Institute Press.